

มหาอุทกภัย

กับบุญแจสู่ความสำเร็จของการป้องกัน

ตารางที่ 1 ความแตกต่างของมาตรการที่ต้องการใช้ในการแก้ปัญหาน้ำท่วมในอนาคต ตามลักษณะน้ำท่วมที่อยู่อาศัย (หน่วย : %)

มาตรการที่ต้องการใช้ในการแก้ปัญหา น้ำท่วมในอนาคต	ไม่ท่วม ที่อยู่อาศัย	ท่วมไม่เข้าใน ตัวบ้าน/อาคาร	ท่วมเข้าไปใน ตัวบ้าน/อาคาร
มาตรการด้านการลงทุนและก่อสร้าง	68.23	62.42	66.85
สร้างระบบแก้มลิง	23.19	24.34	22.79
สร้างระบบระบายน้ำขนาดใหญ่	23.43	18.98	24.43
สร้างเสริมระบบคลองย่อย	21.60	19.10	19.63
มาตรการที่ไม่ใช้การลงทุนก่อสร้าง	31.77	37.58	33.15
ควบคุมการใช้ที่ดิน	14.90	15.48	13.97
จัดการความขัดแย้ง	9.56	12.92	11.56
จัดตั้งองค์กรอิสระ	7.31	9.18	7.62

ดุลยภาพ
ดุลยพินิจ

• มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด •

หมายเหตุ : จำนวนตัวอย่าง = 3,000 ในเขตกรุงเทพฯ นนทบุรี ปทุมธานี

เรามักคิดว่าการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของการใช้เงินและเทคโนโลยี เช่น เรามักคิดถึงการจัดการขยะว่าต้องถึนต้องมึงงบประมาณไปซื้อรถ ซื้อเตาเผาแบบไฮเทค ต้องมีเทคโนโลยีของการแปรรูปพลาสติกให้เป็นน้ำมัน แต่เรามักจะลืมไปว่าการที่เราจะจัดการขยะให้มีประสิทธิภาพสูงสุดเราต้องมีการแยกขยะเสียก่อน ซึ่งการคัดแยกขยะจะลดต้นทุนการขนและต้นทุนการจัดการได้มาก และการคัดแยกขยะที่ต้นทุนต่ำที่สุดก็คือการคัดแยกระดับครัวเรือนและชุมชน

ในการจัดการอุทกภัยเรามักคิดถึงทางด่วนน้ำ หลาก หรือซูเปอร์ฟลัดเวย์ การจัดการระบบคลอง ประตุทำนบเขื่อน ฯลฯ ซึ่งล้วนแล้วแต่ใช้งบมหาศาล เช่น แผนของรัฐบาลคราวนี้ที่คาดว่าจะใช้เงินตั้ง 400.000 ล้านบาท นับเป็นอภิมหาโครงการทีเดียว แต่เรามักลืมไปว่าโครงการเหล่านี้จะสำเร็จได้ก็ต้องอาศัยมาตรการอื่นที่ไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง แต่เป็นมาตรการการกำกับ ควบคุม และความร่วมมือของประชาชน เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดิน การกำหนดลักษณะอาคารในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก การอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำให้เป็นแก้มลิงธรรมชาติ

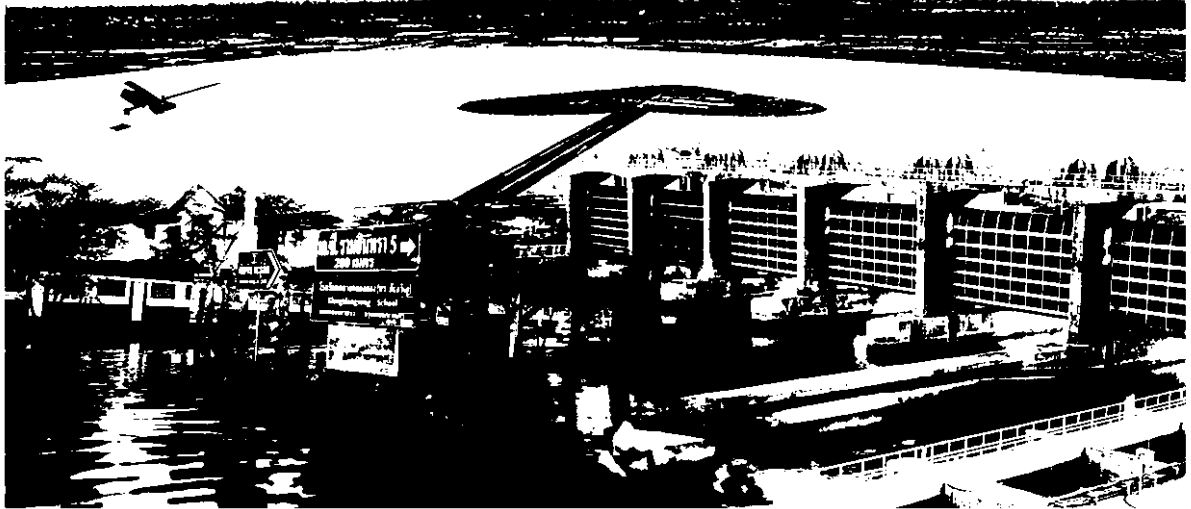
มาตรการทั้งหลายนี้ ต้องอาศัยความเข้าใจและความร่วมมือของประชาชน เพราะหากประชาชนไม่เข้าใจ ไม่ช่วยสอดส่องเป็นหูเป็นตาแก้มลิงก็อาจถูกยึดครองไปใช้ประโยชน์อื่นๆ ในกรณีที่แก้มลิงเหือดแห้งลงในฤดูแล้งหลาย ปีติดต่อกัน ชาวบ้านอาจเข้าไปทำกิน การทำนบหรือกำแพง หรือประตุกันน้ำก็เหมือนกันก็จะเปล่าประโยชน์หากประชาชนไม่เข้าใจในประโยชน์หรือสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับ ประชาชนอาจจะก่อกบ หรือทำลายประตุ ทำนบจนเงินที่ลงทุนไปก็จะละลายไปกับ สายน้ำในที่สุด อภิมหาโครงการเหล่านี้จะหวัง ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมาดูแลตลอดเวลาที่เป็นไปไม่ได้

รัฐบาลจึงควรทำให้ประชาชนรู้สึกว่อภิมหาโครงการเป็นของประชาชนและอยากมีส่วนร่วมในการดูแลฟลัดเวย์ที่มีประชาชนช่วยเป็นหูเป็นตาย่อมถูกกว่าฟลัดเวย์ที่ต้องทำกำแพงตลอดแนวและยอมมีต้นทุนต่ำกว่าฟลัดเวย์ที่เป็นท่อใต้ดิน เราอาจช่วยลดงบประมาณ (และหนี้สินของลูกหลาน) ได้มากทีเดียว หากเราให้ความรู้ความ

เข้าใจประชาชนและยกระดับประชาชนให้เป็นพลเมืองที่มีความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ รวมทั้งประโยชน์ของตนเองและลูกหลาน

ดังนั้น โครงการป้องกันมหาอุทกภัยที่ด้งความฝืนกันเอาไว้ว่าจะป้องกันเราจากน้ำท่วมที่จะมาใหญ่ในคราวหน้า จะต้องมืองค้ประกอบสำคัญทั้งที่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีสิ่งก่อสร้าง (และเงิน) กับองค์ประกอบที่เป็นบุญแจหรือเงื่อนไขแห่งความสำเร็จที่ต้องเป็นข้อกำหนด กติกาที่มีการบังคับใช้อย่างเคร่งครัด การสื่อสารติดตามเฝ้าระวังตลอดเวลา การหาหรือเพื่อลดความขัดแย้ง ฯลฯ

มาตรการที่ไม่ใช้สิ่งก่อสร้างอีกมาตรการที่ต้องควบคุมไปกับมาตรการที่ลงทุนสูงคือการจัดการมวลขนและลดความขัดแย้ง หากน้ำท่วมมากอย่างปีที่แล้วอย่างไรก็ตามต้องมีกลุ่มที่ต้องรับการระน้ำท่วมแทนคนอื่น คือรับเป็นแก้มลิง รัฐบาลกลางและรัฐบาล ถองถึนจึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานประสานความร่วมมือกับประชาชน

ตารางที่ 2 ความแตกต่างของแนวทางการหารายได้ ตามลักษณะน้ำท่วมที่อยู่อาศัย

(หน่วย : %)

แนวทางการหารายได้	ไม่ท่วม ที่อยู่อาศัย	ท่วมไม่เข้าใบ ตัวบ้าน/อาคาร	ท่วมเข้าใบใบ ตัวบ้าน/อาคาร
1. ไม่ควรต้องจ่ายเลย	41.67	42.12	40.91
2. ระดมทุน เช่น ออกพันธบัตร หรือออกสลาก	28.49	30.43	28.15
3. รับบริจาค	13.65	12.24	14.59
4. เก็บจากประชาชนผู้มีรายได้ทุกคน	8.65	5.94	7.10
5. กู้เงินจากต่างประเทศ	5.40	4.82	5.18
6. เก็บจากผู้ที่ได้รับการป้องกันจากน้ำท่วม	2.14	4.45	4.07
รวมทุกข้อ	100.00	100.00	100.00

ให้ข้อมูลที่ชัดเจนและถูกต้อง ปรึกษาหารือกับชุมชน เก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะการท่วมและตรวจสอบเกี่ยวกับการชดเชย

มาตรการพวกนี้ต้องคิดและสร้างคนไว้ตั้งแต่เดี๋ยวนี้ และต้องเตรียมประชาชนโดยให้มีการรับรู้ไว้ตั้งแต่เนิ่นๆ แต่ประชาชนจะรับรู้ได้ หรือประชาชนจะแปรสภาพเป็นพลเมืองที่ต่อเมื่อได้รับข่าวสารที่ถูกต้องและสมมูล

ในปัจจุบันประชาชนได้รับข่าวสารแต่การแก้ปัญหาอุทกภัยในด้านการใช้สิ่งก่อสร้างที่ต้องใช้งบประมาณสูง ทำให้ประชาชนคิดว่ามีเงินและเทคโนโลยีก็จะแก้ปัญหาได้สำเร็จ ขาดความเข้าใจว่าตนเองต้องมีส่วนร่วมในการช่วยแก้ปัญหา หรือบรรเทาปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับตนด้วย เช่น บทบาทในเรื่องการเลือกทำเลที่ตั้ง ลักษณะของอาคาร และขาดการให้ความร่วมมือกับรัฐในด้านการเฝ้าระวังการใช้ประโยชน์ที่ดิน ที่ผิดแผกไปจากผังเมือง ฯลฯ

การสำรวจโพลความเห็นของประชาชนกว่า 3,000 คน ของแผนงานสร้างเสริมนโยบาย

สาธารณะที่ดี (นสร.) สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ พบว่า ประชาชนรับรู้มาตรการที่ใช้สิ่งก่อสร้างมากกว่ามาตรการจัดการที่ไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง (ดูตารางที่ 1)

ตัวอย่างรวมทั้งผู้อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ นนทบุรี ปทุมธานี ทั้งที่ประสบภัยและไม่ประสบภัย (ดูตารางที่ 2) และส่วนใหญ่ต่างก็ไม่เห็นด้วยกับการรักษาพื้นที่ชั้นใน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะมีการสื่อสารเกี่ยวกับพื้นที่ชั้นในในเชิงเศรษฐกิจมากกว่าในเชิงสังคม ทั้งๆ ที่การป้องกันกรุงเทพฯ ชั้นในเป็นความจำเป็นที่ต้องคุ้มครองชีวิตและสุขภาพของคนหลายล้านคน ซึ่งหากจะต้องอพยพก็ไม่มีความเสี่ยงที่เพียงพอ

บทเรียนที่เราได้จากประสบการณ์น้ำท่วมคราวนี้ที่จะเป็นกุญแจไขความสำเร็จก็คือมาตรการที่ไม่ต้องใช้สิ่งก่อสร้าง เพื่อการวางแผนและการจัดการในอนาคต จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการสื่อสารกับประชาชน และมีการให้ข้อมูลที่โปร่งใส เพราะการจัดการในอนาคตต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้